

ZKUŠENOSTI UČITELŮ S NÁROČNÝMI SITUACEMI V SOUVISLOSTI S ŽÁKEM S EPILEPSIÍ V PROSTŘEDÍ ŠKOLY

TEACHERS' EXPERIENCES WITH CHALLENGING SITUATIONS REGARDING STUDENTS WITH EPILEPSY IN SCHOOL

Eliška Rohlíková¹, Dana Buršíková^{2,1}

1 Katedra psychologie, Pedagogická fakulta, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

2 Katedra psychologie, Fakulta pedagogická, Západočeská univerzita v Plzni

Abstrakt

Príspevok predstavuje výzkumný projekt zaměřený na analýzu zkušeností učitelů ZŠ s náročnými pedagogickými situacemi u žáků s epilepsií. Cílem je vytvořit konceptuální model popisující prožívání učitelů, jejich strategie zvládnutí a vnímanou podporu. Výzkum využívá kvalitativní strategii s designem zakotvené teorie. Sběr dat probíhá formou polostrukturovaných rozhovorů se 30 pedagogy. Výsledný model poslouží k teoretickému rozšíření poznatků i jako podklad pro vývoj tréninkových modulů ve virtuální realitě. Tyto moduly umožní učitelům bezpečný nácvik reakcí na kritické situace a zvýšení profesní sebedůvěry.

Klíčová slova: *epilepsie; učitel; náročná situace; zakotvená teorie; virtuální realita.*

Abstract

This paper presents a research project focused on analyzing the experiences of elementary school teachers with challenging pedagogical situations involving students with epilepsy. The aim is to create a conceptual model describing teachers' experiences, coping strategies, and perceived support. The research uses a qualitative strategy with a grounded theory design. Data collection will involve semi-structured interviews with 30 teachers. The resulting model will serve both theoretical knowledge expansion and as a basis for developing training modules in virtual reality. These modules will allow teachers to safely practice responses to critical situations, increasing their professional confidence and improving the school climate.

Keywords: *epilepsy; teacher; challenging situation; grounded theory; virtual reality.*

1 ÚVOD

Epilepsie je nejčastější chronické neurologické onemocnění v dětství s hlubokým dopadem na psychický stav a školní výkon dětí. Inkluzivní vzdělávání klade na pedagogy vysoké nároky, přesto se však učitelé často cítí nedostatečně kompetentní pro zvládání specifických symptomů. Tento příspěvek reaguje na potřebu praxe hlouběji porozumět tomu, jak učitelé prožívají krizové momenty, jako jsou záchvaty či sociální stigmatizace žáků. Výzkum identifikuje bariéry a podpůrné faktory v práci pedagoga.

2 TEORIE

Aktuální vědecké poznání v oblasti speciální pedagogiky a psychologie zdůrazňuje, že postoj učitele je zcela klíčovým faktorem pro celkovou psychickou stabilitu žáka s chronickým onemocněním. Odborné studie (Buršíková, 2019; Reilly et al., 2013) poukazují na existenci tzv. „skrytých symptomů“, jako jsou specifické kognitivní deficity, mírné exekutivní dysfunkce či úzkostné stavy, které pedagogové v běžné praxi často neumí efektivně řešit. Teoretický rámec projektu vychází z holistického pohledu na edukaci dítěte s epilepsií, přičemž cílem je skrze zvolenou metodologii tento rámec dále specifikovat pro potřeby pedagogické praxe. Moderní trendy v inkluzivním vzdělávání (Kirabira et al., 2020) naléhavě volají po implementaci krizových plánů, které mají za cíl snížit strach učitelů z nepředvídatelnosti záchvatů. Navrhovaný projekt tyto poznatky inovativně propojuje s rozvíjející se oblastí simulovaného vzdělávání a desenzibilizace skrze VR technologie.

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Předkládaný výzkum využívá kvalitativní strategii s designem zakotvené teorie, který umožňuje hloubkovou analýzu subjektivních postojů pedagogů. Výzkumný soubor tvoří 30 učitelů základních škol, kteří byli vybráni metodou záměrného výběru na základě kritéria přímé zkušenosti s žákem s epilepsií v posledním roce. Hlavní metodou sběru dat je polostrukturovaný rozhovor, jenž je tematicky zaměřen na pět klíčových oblastí: specifika pedagogické práce, prožívání náročných situací, konkrétní způsoby jejich řešení a identifikaci dostupné

i chybějící podpory. Analýza získaných dat proběhne v softwaru Atlas.ti skrze otevřené, axiální a selektivní kódování podle metodologického rámce Strausse a Corbinové (1999). Etické aspekty výzkumu jsou striktně zajištěny důslednou anonymizací všech citlivých dat a aktivní prevencí sekundární traumatizace účastníků během rozhovorů.

4 VÝSLEDKY / OČEKÁVANÉ VÝSLEDKY

Hlavním očekávaným výstupem výzkumu je komplexní konceptuální model zkušeností učitelů, který identifikuje centrální kategorii jejich zkušeností s náročnými pedagogickými situacemi v souvislosti s epilepsií u žáka. Předpokládáme odhalení významných vztahů mezi pedagogickou sebedůvěrou, konkrétním typem epilepsie u žáka a reálnou efektivitou zavedených krizových plánů. Tato zjištění umožní jasně definovat specifické potřeby učitelů v oblasti jejich dalšího odborného vzdělávání a psychologické podpory. V praktické rovině budou získané výsledky sloužit jako přímý podklad pro tvorbu scénářů do virtuální reality, které umožní imerzivní nácvik adekvátních reakcí na záchvatové stavy přímo ve školním prostředí. Tímto způsobem dojde k zásadní transformaci teoretických informací do reálných dovedností a ke snížení bariér v inkluzivním procesu.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Navrhovaný výzkum vykazuje několik metodologických limitů a etických dilemat. Hlavním limitem je retrospektivní povaha dat, která může vést k selektivnímu zapominání či reinterpretaci událostí pod vlivem času a vzpomínkového optimismu. Výsledky může ovlivnit také sociální žádoucnost, kdy respondenti ($N = 30$) mohou prezentovat svá rozhodnutí jako optimální v souladu s profesním obrazem. Ačkoliv velikost vzorku směřuje k teoretické nasycenosti, výsledný model nebude univerzálně zobecnitelný na celou populaci učitelů v ČR. Mezi intervenující proměnné patří délka praxe či předchozí vzdělávání v první pomoci. Etická rovina se soustředí na ochranu soukromí dětí, jejichž citlivé údaje o zdravotním stavu budou v popisech situací figurovat. Rizikem zůstává i sekundární traumatizace učitelů při otevírání vzpomínek na stresové momenty, čemuž bude předcházeno citlivým vedením rozhovorů.

PODĚKOVÁNÍ

Tento příspěvek byl podpořen v rámci PREDOC PF JU, Katedrou psychologie JU.

6 LITERATURA

- Aldenkamp, A., Overweg-Plandsoen, W. C., & Diepman, L. (2005). Educational underachievement in children with epilepsy. *Journal of Child Neurology*, 20(3), 175–180. <https://doi.org/10.1177/08830738050200030101>
- Buršíková, D. (2019). *Dítě s epilepsií v prostředí školy*. Triton.
- Buršíková, D., Kohout, J., Komzáková, M., Nohavová, A., Tegelová, V. (2025). Child with epilepsy in school environment. *Epilepsy & Behavior*, 163, Article 110246. <https://doi.org/10.1016/j.yebeh.2024.110246>
- Jones, C., Atkinson, P., Helen Cross, J., & Reilly, C. (2018). Knowledge of and attitudes towards epilepsy among teachers. *Epilepsy & Behavior*, 87, 59–68. <https://doi.org/10.1016/j.yebeh.2018.06.044>
- Kirabira, J., Forry, B. J., Fallen, R., Sserwanga, B., & Rukundo, G. Z. (2020). Perceived stigma and school attendance among children and adolescents with epilepsy. *African Health Sciences*, 20(1), 376–382. <https://doi.org/10.4314/ahs.v20i1.43>
- Reilly, C., Kent, E., & Neville, B. G. R. (2013). Review: Psychopathology in childhood epilepsy. *Child and adolescent mental health*, 18(2), 65–75. <https://doi.org/10.1111/j.1475-3588.2012.00648.x>
- Strauss, A., & Corbinová, J. (1999). *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Albert.